ENKELE OPVOEDKUNDIGE ASPEKTE VAN GESAGSTOEPASSING IN TRANSVAALSE AFRIKAANSE HOËRSKOLE

deur

WILLEM JOHANNES BOSHOFF

Verhandeling voorgelê ter gedeeltelike voldoening

aan die vereistes vir die graad

MAGISTER EDUCATIONIS

in die

FAKULTEIT OPVOEDKUNDE

aan die

POTCHEFSTROOMSE UNIVERSITEIT VIR

CHRISTELIKE HOËR ONDERWYS

Studieleier: PROF. B.C. SCHUTTE

POTCHEFSTROOM DESEMBER 1976

DANKBETUIGING

MY DANK EN WAARDERING AAN :

- prof. B.C. Schutte, wat as studieleier van hierdie ondersoek baie geduld openbaar het. Sy vriendelikheid en waardevolle wenke, sy inspirerende motivering, doelgerigte leiding en vormende kritiek word opreg waardeer;
- die Direkteur van die Transvaalse Onderwysdepartement vir sy vriendelike vergunning om 'n vraelys aan skoolhoofde te stuur en vir die studielening en studieverlof;
- die skoolhoofde wat tyd opgeoffer het om die vrae te beantwoord;
- my huisgesin, vir hulle opofferende konsiderasie. Dankie Rieks, Mart, Johan, Dries en Melanie - julle was 'n stukrag;
- die hoofde en personeellede van die T.O.D.-biblioteekdiens en die Ferdinand Postma-biblioteek, vir geduld en vriendelike hulp;
- mev. Marie Stapelberg vir al die tikwerk;
- die hoof en personeel van die Onderwysburo vir hulle hulp;
- mnr. A.N. Venter vir die taalversorging;
- my ouers en skoonouers vir hulle aanmoediging en belangstelling.

MY ERKENTLIKHEID, DANK EN ALLE EER AAN DIE BRON VAN ALLES, 'N LIEFDEVOLLE, GENADIGE HEMELSE VADER.

"Loof die Here, want dit is goed om onse God te besing,
ja lieflik;
'n loflied is gepas!" (Ps. 147:1)

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

HOOFSTUK 1

PROBLEEM- EN TAAKSTELLING

1.1 Gesagstoepassing - 'n onopgeloste probleem 1

1.2 Noodsaaklikheid van die ondersoek 4

1.3 Probleem by die ondersoek 6

1.4 Doel van die ondersoek 7

1.5 Afbakening van die veld van ondersoek 8

1.6 Metode 9

1.7 Verdere beplanning van die werk 9

HOOFSTUK 2

GESAG: CHRISTELIK-OPVOEDKUNDIG BESKOU

2.1 Wat word onder gesag verstaan en waarin setel dit? .. 11

2.2 Gesag moet opvoed tot vryheid 13

2.3 Die gesagskrisis 18

2.3.1 As stryd tussen volwassene en volwasse-wordende 18

2.3.2 As stryd tussen ideologieë 22

2.4 Doelstellings met gesag in opvoeding 37

2.5 Samevattende besinning oor gesagsproblematiek in hoërskole 44

HOOFSTUK 3

VRAELYS AAN HOOFDE VAN AFRIKAANSE HOëRSKOLE IN TRANSVAAL IN VERBAND MET GESAGSTOEPASSING

3.1 Die vraelys 50

3.1.1 Waarom 'n vraelys by hierdie navorsing gebruik is 50

3.1.2 Waarom slegs Afrikaanse skole in die ondersoek betrek is 51

3.1.3 Die doel met die vraelys 52

3.2 Die vraelys self - vorm en organisasie 53

3.3 Verslag van antwoorde terug ontvang 56

3.4 Tekortkominge en probleme van die vraelys 73

3.5 Bruikbaarheid van antwoorde 74

HOOFSTUK 4

DIE HOëRSKOOL AS OPVOEDENDE GESAGSINSTELLING

4.1 Belangrikheid van die hoërskool as gesagsinstelling . 76

4.1.1 Opvoedingsinstelling tot skoolpligtige se laaste skooljaar 76

4.1.2 Opvoedingsinstelling tot matrikulasie - 'n sleutel tot die toekoms 78

4.1.3 Gebruik hoërskole hierdie unieke opvoedingsgeleenthede? 79

4.2 Die betrokkenes by hoërskole se beskouing oor gesag . 84

4.2.1 Owerhede 85

4.2.2 Ouers 88

4.2.3 Kinders 92

4.2.4 Skoolhoofde 98

4.3 Samevatting en gevolgtrekking 100

HOOFSTUK 5

GESAGSDELEGERING IN GESAGSTOEPASSING

5.1 Noodsaaklikheid van gesagsdelegering 103

5.2 Delegering as noodsaaklike komponent van goeie organisasie 104

5.2.1 Eienskappe van effektiewe delegering 105

5.2.2 Delegering en die menslike faktor 107

5.2.3 Delegering deur organisasiekaarte 109

5.2.4 Metodes van delegering wat skoolhoofde gebruik . 116

5.3 Sake waarin delegering, volgens hoofde, wenslik is .. 117

5.4 Probleme wat met delegering ontstaan 118

5.5 Gevolgtrekking en samevatting 121

HOOFSTUK 6

SKOOLDISSIPLINE EN SKOOLREËLS

6.1 Noodsaaklikheid en funksies van skoolreëls 124

6.2 Enkele belangrike eise waaraan skoolreëls moet voldoen 130

6.3 Skriftelike of nie-skriftelike reëls 133

6.4 Wie stel 'n skool se reëls op? 134

6.5 Voorbeelde van reëls en tradisies in Transvaalse hoërskole 134

6.6 Probleme wat met skoolreëls ondervind word 136

6.7 Samevatting en bevindings 137

HOOFSTUK 7

DIE DEMOKRATIESE BEGINSEL IN GESAGSTOEPASSING

7.1 Inleiding en doelstellings 141

7.1.1 Die demokratiese skool 141

7.1.2 Die demokratiese beweging in skole 142

7.2 Die demokratiese beginsel en personeel 145

7.2.1 Personeelvergaderings, beleidskomitee en komiteestelsel 145

7.2.2 Voordele vir personeel 147

7.2.3 Waarde vir die skool 148

7.2.4 Die beginsels van toepassing vir 'n demokratiese administrasie 148

7.2.5 Kritiek en aanbevelings 149

7.3 Die demokratiese beginsel en leerlinge 150

7.3.1 Inleiding en noodsaaklikheid 150

7.3.2 Begrippe prefek en leerlingraad 152

7.3.3 Demokratiese verkiesings 152

7.3.4 Pligte van leerlingrade 154

7.3.5 Kritiese beskouing en aanbevelings 156

7.4 Samevatting 159

HOOFSTUK 8

DIE AMP VAN DIE SKOOLHOOF EN GESAGSTOEPASSING

8.1 Inleiding 161

8.1.1 Taak van die skoolhoof 161

8.1.2 Noodsaaklike eienskappe van die skoolhoof 162

8.2 Die hoof se gesagsprobleme 163

8.3 Die hoof se belangrikste "hulpmiddels" om gesagsprobleme te voorkom 166

8.3.1 Goeie dissipline 166
8.3.2 Die Christelike "klimaat" in die skool 167
8.3.3 Roepingsbewustheid en geloofsvertroue 170
8.3.4 Liefde 173
8.3.5 Lojale en ondersteunende ouers 174
8.3.6 Aanmoediging en motivering tot die positiewe en prestasie 176
8.3.7 Goeie tug en opvoedkundige straf 179
8.3.8 Kragdadige leierskap 190
8.3.9 'n Goeie verhouding en kontak met sy leerlinge . 193
8.3.10 'n Gelukkige personeel 196
8.3.11 'n Stelsel van geprogrammeerde kontrole 201
8.3.12 'n Gesonde beskouing oor "eksamenuitslae" as onderwysdoelstelling 204
8.3.13 Ander noodsaaklike hulpmiddels 206

8.4 Samevatting 211

HOOFSTUK 9

OPSOMMING, BEVINDINGS EN AANBEVELINGS

9.1 Opsomming van die ondersoek 213

9.1.1 Waarom is die ondersoek gedoen 213
9.1.2 Metode van ondersoek 213
9.1.3 Inhoud van die ondersoek 214

9.2 Bevindings met die ondersoek 218

9.2.1 Uit die vraelys 218
9.2.2 Uit geraadpleegde bronne 221

9.3 Verandering is noodsaaklik 222

9.4 Aanbevelings 226

9.4.1 Voortspruitend uit die ondersoek 226
9.4.2 Vir verdere navorsing 227

9.5 Slotopmerkings 228

SUMMARY 231

BIBLIOGRAFIE 237

BYLAES

A (VRAELYS)

B (BRIEF AAN SKOOLHOOFDE)

C (TOESTEMMINGSBRIEF VAN T.O.D. OM VRAELYS TE STUUR)

D (REGLEMENT VAN DIE LEERLINGRAAD)

. . .